

"Галхан" литературно-хүгжэмтэ салон

"АЛТАРГАНЫН" ЛАУРЕАТ ХЭНТЭЙН БАТХУУ – МАНАЙ АЙЛШАН

А гада эмхидхэгдэһэн "Алтаргана-2012" гэһэн уласхоорондын фестивалин илгшын дипломодо, алтан медальда хүртэһэн, анхан олон тоото конкурсуудта шалгарһан поэт, сэтгүүлш, бүрээд арадай нийтн эдбхитэн Болдын Батхуу манай "Үнэнэй" сонсохоһон "Галханай" хүндэтэ айлшан боложо, олон тоото шүлэгүүдтээ, дуун болоһон зохиолтоёо уншагшадыемнай танилсуулна. Бүрээд хэлэһэй һайндэртэй (тусхай үдэрүүдтэй) дашарамдуулан, зохиохы нүхэдтөө, шүлэгшээ сэдхэлтэй зондоо, уншагшадтанай халуун амар мэндээ хүргэһ. Х.Батхуу мүнөө үедэ Улаан-Үдэдөө айлшалан эрэнхэй.

1968 оной сентябриин 26-да Монгол ороной Хэнтэйн аймагай Дадал номондо түрэн, дунда нургуулиа дүүргээд, Монголой дээдэ (их) сургуулийн сэтгүүлшын (журналистын) факультет 1990 ондо түгэхэһэн байна. Удаань Монголой олон хэблэлдэ ажаллаа, Бүрээд орон эрхэ, ехэ амжалта туйлаа. 2003 ондо бэлигтэй бүрээд поэт Намжил Нимбуевай нэрэмжэт конкурсодо залуу поэт үндэр хэмжээндэ хабаадажа, "Орчлон" гэһэн шүлэгшынөө түлөө тусхай шанда нефридээр хэгдэһэн алим (яблоко) шанда хүртэһэн габьяатай. Бэлигтэй поэтүүд Лопсон Талхаев, Ракмет Шоймарданов, Николай Шабаев, бусад

шүлэгүүдэнь оршуулба. "Бүрээд үнэн" габзетэдэмнай оло дахин шүлэгүүдээ хэблэн гарган бэлигтэй поэт 3 хэлэн дээр, нэрлэбэл, ород, бүрээд, монгол (хуушан монгол) хэлэн дээр "Үхэр тэргэ" гэһэн шүлэгүүдэйнгээ ном 2009 ондо барлан гаргаа. -Бүрээд хэлэн тухай айкабтар гоё, гүн удхатай, эгээл бодолтой найхан шүлэг суута поэт Дондок Ульзтуев бэшээ. Тэрээн шэнги удхатайгаар түрэл хэлэн тухай бэшээхэ поэт угы хаш. Би эдэ Бүрээд хэлэһэй үдэрнүүдэй үдэшнүүдтэ хабаадажа байһандаа баяртайб. Дуун болоһон шүлэгүүднй баһа олон. Бэрхэ композитор, дуушан Буринбаяртай сүг

"Аба эжы хоёрни" гэһэн дуу зохиогоо нэмдэ, тэрэ дууемнай бэлигтэй дуушад Чингис Раднаев Б.Сэсгма хоёр гоёр дууладаг. Тийхэдэ Жанцанноровтой бэшэһэн "Үншэн дэрны нулимса" гэһэн дууемнай республикын арадай артистка Билигма Ринчинова дууладаг юм. Бүхы уншагшадтаа, шүлэг, дуунда дуратайшуудта амжалта, аза жаргал, бүгдэйн амгалан байдал хүснэб, гэжэ "Алтаргана-2012" гэһэн уласхоорондын нааданай алтан медалиин лауреат Болдын (Хэнтэйн – литературна псевдоним) Батхуу хэлээ һэн. Поэт-нүхэртөө, урма зоригтой, удаа түгэлдэр шүлэгүүдтэй Б.Батхууда элүүр энхэ, үшөөл олон

Раднаев-Нина БАРАБОВИЧ фото

шүлэг, дуунуудаараа бүрээд арадаа баясуулжа ябахыень хүсэһэнбди!

Бэлигма ОРБОДОЕВА, журналист, Бүрээд Республикын соёлой габьяата хүдэлмэрлэгшээ.

ААВ ЭЭЖИЙ
ХОЁР МИНЬ

Дуун

Нартын домгийг бүтээдэг нь
Эхлэл тонгол хоёр юм.
Насны домгийн бүтээсэн
Аав ээжий хоёр минь.
Сартын домгийг бүтээдэг нь
Сүне суудэр хоёр юм.
Сууний домгийг бүтээсэн
Аав ээжий хоёр...

Юртэсын хүн түрэлтэндэ
Түрэлхи хэлэнһээ ондоо
Мүнхын аршаан угы.
Түрэлхи хэлээ мартабал,
Мүнхэй аршаан хүртээ...

АЯЛГАТА НАЙХАН
БҮРЭАД ХЭЛЭМНИ

Тэнгэрийн хууляар амилһан
Аялгата бүрээд хэлэмни.
Газарай магнайда мүндэлһэн
Бүрээд-монгол хэлэмни.

Барга-Баатар хаанай
нүнэһэ эбээһэн бүрээднй.
Баргажан-Гуа хатанай
нү шэнгээһэн хэлэмни.

Бүртэ буурал абымни
Хүлэгэй дуун бэлэй.
Марал-Гуа эжымни
Үлгын дуун бэлэй.

Бүрээд зургаан эсэгын
Буян шэнгээһэн хэлэмни.
Бархан хаан уулын
Сабдагта тэдхүүһэн хэлэмни.

Наратын хээлидэ мүнхэрһэн
Наян Наваа нутагын.
Наратын сээхэдэ эгшээглэһэн
Аялгата бүрээд хэлэмни.

Саяан үндэр хадын
Сууряанай шэмээн бэлэй.
Нара наран хоёрой
Шэхэһэй шэмэг бэлэй.

Уг изагуураа һабашалһан
Уйгар монгол бэшэгни.
Ухаан бодол сээлһэн
Урихан бүрээд хэлэмни.

Онон хатан, Хэрлэнэй
Омогто дуун бэлэй.
Оршолон дэлхэйе уярааһан
Домогой дуун бэлэй.

Зандан Жуугай хубилгаан
Нахил хүртээһэн Бүрээднй.
Замби түбийн мэлмьдэ
Заяа тэдхэһэн хэлэмни.

Бабжа-Барас баатарай
Номонхой хубуш бэлэй.
Балхан ссэн хатанай
Ухаанай номон бэлэй.

Амарagni, хоюулаа хубаая,
Аза жаргалай, арюун хайрын,
Амар амарлингын мүнхэн нэлмээр
Тэн дундуурнь тэнсүүхэн хубаагаад,
Тийгээд хоюулаа...
Би шамдаа хайратайб...

БҮРЭАД МОНГОЛОЙ НЮТАГ

Монголын Уран Зохиолшодой Холбооной гэгшүүн,
яруу найрагч Хорь Шарайд омгойн Болдын Батхуу
2012.09.22 Улаан-Үдэ хото

Буурал түүхын алтан хуудаһанда мүнхэржэ үлөө
Буян заяатай элинсэг гарбалнай – манай шүтөөн.
Бусадһаа хамгаалһан Эхэ оронойм гал гуламта –
Бүрээлаа зүрхэһэй, бэе, сэдхэлэйм нангин шүтөөн.

Уянгата дуу, хэлэ, соёл хүргэжэ эрһэн
Утын ута зам харгы – арад зоноймни шүтөөн лэ.
Энхэргэн найхан аба, эжын бидэндэ шэнгээһэн
Эртнй нургаалтай ёһо заншал – эрхим ехэ шүтөөн.

Элинсэгэйнгээ тоонто нютагта жарган һуурижаа
Эрдэм ухаантай арад түмэнэймнай нангин шүтөөн.
Тэнгэрийн толидол далайдаа зальбаран һүзгөлөө,
Түрэл үри, аша, эзэнэрни – ерээдүймнай шүтөөн.

Тэмсэжэ олоһон сүлөөмни бурханһаа заяатай,
Тэнгэри изагууртай элинсэг – бурханай юрөөл.
Амидарал тэдхэдэг аршаан бурханай мэлмьтэй,
Арад зомнай, Байгал далаймнай бурханай хэшэгтэй.

Бүрээд-Монгол нютагнай бурхадаймнай орон бэлэй,
Булта олоной жарганан тэнгэрийн орон бэлэй.
Бурханһаа нюухадан харамнаа нютагнй бэлэй.
Бусахын сагта хүнэһөө мануулха оромни бэлэй.

МОНГОЛОЙ НЮУСА ТОБШО

Зангилаа табан түбийн
Заха хизааргүй байхада,
Замлин сэнхир оршолондо
Занданай сээглэхэ сагаар
Суу бэлигэй тэнгэрид
нуудал тухалһан дээдэснй,
Дээдэсэй мэлыи баясуулжа,
Дэлхэйе дээбэрлһлэн һударни.
Тооһотой шара оршолонгой
Торгоной замтай байхада,
Тоотой хэды мэргэдэйни
Торникоо үдэхэ сагаар
Хурмастын биирэ адхаһан
Хубилгаан хаюуһата дээдэснй,
Худал, үнэнэй дэнз дээр
Хорбоо тэнсүүлһэн һударни...

ҮХЭР ТЭРГЭ

Үхэр тэргээ хүтлөөд, үбөөмни
Тэнгэри уулые дабажа харагдаа һэн.

Хэнтэйн БАТХУУ

Тэрэ эрьен эрээгүй!
Үхэр тэргэһэнэй харин ерэшэһэн байгаа...
Абамни үхэр тэргээ хүтлөөд,
Тэнгэри уулые дабажа харагдаа һэн.
Үбөөгэй үхэр тэргые хүргэжэ үгээрхөөд,
Эрьезд эрэхэ даа гэжэ би бодожо зогсоо һэм.
Абамни эрээгүй!
Үхэр тэргэһэнэй харин ерэшэһэн байгаа...
Би үхэр тэргээ хүтлөөд,
Тэрэл уулын зүг алхажа абанаб.
Миний хойноһоо хэн хараад, юу бодон зогсоһые
Мэдэжэ байһан хадаа би эрьежэ харахагүйб!
Үхэр тэргээл алдажархина аа гүб гэхээл эмээжэ ябанаб...

ИЖЫДЭЭ НЭГЭ ОШОҢОЙБ...

Нютагай сэнхир ууладнй зэрэлгэндэ һүүмэлзэһэн.
Нюлигсайтай нюдэнэй бэлээрхидэ

танаал бэдэрээд олоогүйб,
Нүгэлдэ хүтлэгдэһэн намайгаа, эжымни, бү зэмэлт,
Нугын сээсэ мэтэ ябахыем эрьежэ нэгэ һаньт.
Үнэндэһэй унаһан хуруугай үтлөгөөжэ нэгэ жэндүүлхэдэнь,
Үриез наһанхын тоолонг няхарһан сэдхэлэһэнэй яалтайб?
Үгылжэ зобохо эрхээрхөө эрэлэй сагаан пүнтнай
Эздэжэ эгшээжэ байгаа бол, үнэндөө би яалтайб!
Хонхын жэнгиндээ шанаһан хүхээ нэгэ тэмтэрһэйб,
Хоёр нюдэндөө нулимсатэй эжыдэ нэгэ ошоһойб,
Нарин хара нураараа хордотор нэгэ орёлоһойб,
Наһан балшар уеын шэнгээр зөөлэн нэгэ үнэрдүүлһэйб.
Хонгогой зүүдэндэмни эрээд,

сайгаа һамаржа зогсоходотнай,
Хурамай тэды ушаралда хууртажа нэгэ үзэлэйб,
Холын холодо үүрһэхэ хүлэгэй шэмээ сонсоод,
Хоргой хээтэй халхиндань сэдхэлээ шангалжа һүлжэлэйб.
Энэргэй шүлүү хобхортон ханаа алдан һуухадатнай,
Эрбээхэйн ниидлэһэн зунаарые саһатай байгаа бэд дээ,
Эрьехэ уларилай аяар урбажа хурбэжэ ябахадатнай,
Эгшээгтэ хуын дуун һалгайл соностоо бэд дээ,
Үрийн түлөө зобохо сэдхэлэй тэнхэ сусахагүйш һаа,
Үйлын уринь зузаан бол, үхэн үхэтэрөө зобохо юм.
Үгилгэ буян хоёрые тананһаа түлөө хээһые һаа,
Үрэ нимгэн заяатнай бодоһоол саашагүй һуунам.
Буугаад мордохо үе ерэхэл байха даа, эжымни,
Булган хорһото табиландаа танаал дээдэлжэ ябахуу даа!

ТУНГАЛАГ ОРШОЛОН

Энэ тунгалаг үлөөе шамдаа бэлэглэхүү.
Урда һүни би
Наранай алтан гургалдай
Дуулужа байнаб гэжэ зүүдэлээб.
Нарын мүнхэн туулайе
Уйлуулжа байнаб гэжэ зүүдэлээб.
Энэ тунгалаг үлөөе шамдаа бэлэглэхүү.
Урда һүни би
Наранай алтан лууе
Эрхэлүүлжэ байнаб гэжэ зүүдэлээб.
Нарын мүнхэн загһые
Наадуулжа байнаб гэжэ зүүдэлээб.
Энэ тунгалаг үлөөе шамдаа бэлэглэхүү.
Урда һүни би
Наранай алтан лөнхобые
Тэмтэржэ байнаб гэжэ зүүдэлээб.
Нарын мүнхэн лөнхобые
Таһалжа байнаб гэжэ зүүдэлээб.
Эрьехэ дүрбэн сагта шамалал зүүдэлээб.
Энэ тунгалаг оршолонгые шамдаа бэлэглэхүү.